

Summary

Talianchuk I. S. Types and criminal and legal signs of crimes in the sphere of the ground relations. — Article.

There are the considered problem questions of becoming and determination of concept of the landed crimes in the articles. From different looks and with support on normative acts the landed relations as object of criminal trespass, form of encroachment, aim and reason of them, certain circle of subjects of crimes in the field of the landed relations are analysed.

Keywords: crimes in the field of the landed relations, ecological safety, privatizing, wilful employment of lot land, ecological examination.

УДК 343.9:343.533:004.738.5

Д. М. Цехан

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇЇ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ

Особливості розвитку сучасного соціуму значною мірою детермінуються здобутками науково-технічного прогресу. Найвагомішим досягненням сучасного життя безумовно залишаються високі інформаційні технології, які скеровують наше життя сьогодні і найімовірніше не втратять свого значення і у майбутньому, на що звертають увагу відомі аналітики [док. див.: 1; 2; 3]. Водночас бурхливий розвиток високих інформаційних технологій призвів до їх активного освоєння з боку кримінальних структур. Аналізуючи норми чинного Кримінального кодексу України, можна стверджувати, що все більша кількість злочинів можуть бути вчинені за допомогою глобальних мереж. Досліджуючи процеси інституціоналізації злочинності, В. М. Дрьомін зазначає, що Інтернет не лише надав широкі можливості для інтенсифікації спілкування і отримання різноманітної інформації, але й створив сприятливі умови для деструктивних дій, крайніми із яких є злочинна діяльність [4, с. 367].

Такий стан справ вимагає інтенсифікації наукових досліджень, спрямованих на розробку ефективних механізмів декриміналізації глобальних мереж, що й зумовлює *актуальність обраної теми*.

Крізь призму різних наукових підходів ця проблематика досліджувалась Д. С. Азаровим, П. Д. Біленчуком, В. М. Бутузовим, В. Б. Веховим, І. О. Вороновим, М. Ю. Літвіновим, Л. П. Паламарчук, Е. В. Рижковим, Н. А. Розенфельд, Ю. М. Соколовим, Ю. В. Степановим, І. Ф. Хараберюшем, В. П. Шеломенцевим та іншими науковцями. Водночас, визнаючи значимість наукового доробку наведених науковців, наголосимо, що значна кількість проблем залишається невирішеною і потребує наукового аналізу, зокрема можливість впливу на мережу Інтернет за допомогою права.

Метою статті є визначення сучасного стану та можливих шляхів правового регулювання мережі Інтернет як передумови її декриміналізації.

Зважаючи на те, що високі інформаційні технології за своїм функціональним призначенням спрямовані на обслуговування інформаційних процесів, існує необхідність аналізу окремих аспектів правового регулювання інформаційних відносин в Україні.

Так, правову основу інформаційних відносин в Україні становлять Закони України «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Концепцію національної програми інформатизації», «Про національну програму інформатизації», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про телекомунікації». Існуючий пласт законів у сферах зв'язку, телекомунікації, інформації та інформатизації дозволяє говорити лише про початок формування галузі інформаційного законодавства в Україні, про нерівномірний та незбалансований його розвиток.

Сьогодні, констатує К. І. Беляков, в Україні сформовано два напрями визначення шляхів правового регулювання інформаційних відносин: перший базується на доктрині англо-американської (англосаксонської) системи права, а саме на фрагментарному вирішенні проблем правового регулювання інформаційних відносин на законодавчому рівні; другий — на доктрині європейської (континентальної системи права), легальному визнанні галузей законодавства та їх систематизації на рівні кодифікації [5, с. 279]. На нашу думку, перший підхід не є зовсім вдалим для нашої правової системи, оскільки правова доктрина України орієнтована та будується на принципах континентальної системи права. Правова система держави має певним чином дуалістичну природу, а саме характеризується статичністю та динамічністю, тобто здатністю швидко реагувати на необхідність правового регулювання інноваційних суспільних відносин. У цьому аспекті фрагментарний підхід до регулювання інформаційних відносин застосовувався на початковому рівні становлення України як незалежної держави і має певні негативні наслідки, серед них:

– ухвалення нормативно-правових актів у різних часових рамках, без узгодження понятійно-категоріального апарату, що досить часто призводить до неоднозначного трактування понять практиками;

– розбіжності у системі та структурі законодавства в сфері інформаційних відносин і підходах до формування вказаної системи. Досить часто в систему законодавства на рівні законів включають норми, які відображені у підзаконних нормативно-правових актах. Це створює проблеми у правозастосуванні — виникнення колізій норм права;

– нові нормативно-правові акти досить часто концептуально не погоджені з прийнятими раніше, що створює правовий хаос.

З огляду на критичність маси нормативно-правових актів у сфері інформаційних правовідносин, постала кардинальна необхідність в їх кодифікації. Проте означений процес зіштовхується з певними складнощами. Зокрема, С. Переслегін зазначає, що Римське право, закони Хаммурапі, Руська правда, Кодекс Наполеона не регулювали відносини, об'єктом яких виступає інформація, тому маємо справу з тим рідкісним випадком, «коли не існує освяченої століттями

традиції і можна створювати «інформаційний кодекс», озираючись лише на суспільну доцільність, європейські цінності та принципи метаправа» [6, с. 20]. Сьогодні інформаційне право як система соціальних норм та відносин, що виникають у процесі продукування, перетворення та споживання інформації та охороняються силою держави, перебуває на шляху становлення.

Вважаємо, що розпочати власне аналіз законодавства слухно з Конституції України, ст. 9 якої визначає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Це конституційне положення відображається у ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», якою передбачено, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Процеси глобалізації та інформатизації, які набувають всесвітніх масштабів, привели до належної реакції зі сторони міжнародної спільноти, яка знайшла своє вираження у міжнародно-правових актах, спрямованих на врегулювання основних положень протікання зазначених процесів. До ключових документів, прийнятих міжнародним співтовариством у сфері інформатизації, слід виділити: Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства, Конвенцію про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру; Директиву 95/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних», Угоду про співробітництво в галузі інформації та інші документи.

Ключовим серед цих документів є Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, яка визначає, що інформаційно-комунікаційні технології є одним із найважливіших чинників, що впливають на формування суспільства XXI ст. Крім цього, у документі визначено обсяг завдань, виконання яких є необхідним для побудови інформаційного суспільства. З огляду на те, що розвиток процесів глобалізації та інформатизації супроводжується експансією злочинних структур у вказані сфери життя суспільства, держави, учасниці Хартії, зобов'язались забезпечити здійснення ефективних заходів у боротьбі зі злочинністю в комп'ютерній сфері.

До того ж, потребує розгляду Конвенція про кіберзлочинність. Передумовою, що детермінувала прийняття Конвенції, стала експансія кримінальних структур у сферу високих інформаційних технологій та їх використання для здійснення злочинної діяльності. Так, у преамбулі Конвенції зазначено, що держави — члени Ради Європи та інші держави, які підписали Конвенцію, стурбовані ризиком того, що комп'ютерні мережі та електронна інформація можуть також використовуватись для вчинення кримінальних правопорушень, і того, що докази, пов'язані з такими правопорушеннями, можуть зберігатись і передаватись такими мережами.

Зважаючи на специфіку сфери правового регулювання, у Конвенції визначені окремі інноваційні положення процедурного права, спрямовані на забезпечення інтересів кримінального судочинства.

У Конвенції чітко окреслено поняття «інформація про користувача послуг», під якою розуміється будь-яка інформація у формі комп'ютерних даних чи в іншій формі, яка знаходиться у постачальника послуг, належить користувачам його послуг, не є даними про рух даних або власне даними змісту інформації та за допомогою якої можна встановити:

– тип комунікаційної послуги, яка використовувалась, її технічні положення і період користування послугою;

– особистість користувача послуг, поштову або географічну адресу, телефони та інший номер доступу, інформацію про рахунки і платежі, яку можна отримати за допомогою угоди або домовленості про постачання послуг.

Розглянута Конвенція встановлює досить широке коло повноважень правоохоронних органів щодо протидії інноваційним формам злочинної діяльності. Значну увагу приділено визначенню обов'язків постачальників Інтернет-послуг щодо співпраці з правоохоронними органами. Проте національне законодавство України сьогодні не приведено у відповідність з стандартом, передбаченим Конвенцією. В наш час, як зазначає А. Т. Козмюк, норми міжнародного права у внутрішніх правовідносинах використовуються ще досить рідко, тому говорити про них як про правову основу діяльності міліції означає видавати бажане за дійсне [7, с. 65].

Одним із ключових досягнень в процесі розвитку високих інформаційних технологій, без сумнівів, є побудова та функціонування глобальних інформаційних мереж, зокрема Інтернет. В ході свого розвитку, наголошує В. П. Сабаш, Інтернет поступово охоплює дедалі нові й нові сфери нашого життя, перетворюючись у стандартний канал соціальних комунікацій. У сферу Інтернет постійно і органічно вливаються такі галузі економіки, як зв'язок, засоби масової інформації, консультаційні послуги. З'являються нові соціальні групи, формується нова ідеологія, новий спосіб життя. Водночас дані, накопичені Інтерполом, підтверджують той факт, що за останні роки World Wide Web став сферою самого активного зростання злочинності із всіх існуючих областей людського життя [8, с. 45]. Тривалий час Інтернет розглядався як суто технічний засіб, проте наочне домінування технічної сторони Інтернету не має заважати юридичному осмисленню такого феномена.

Тож перед багатьма державами світу постає питання щодо можливості впливу права як найбільш могутнього соціального регулятора на Інтернет, оскільки інформаційні потоки поступово стають важелями управління соціальними процесами. Як наголошує І. Жилінкова, виникнувши як суто технічний засіб передачі інформації, Інтернет перетворився на соціальне явище, що звертає на себе увагу фахівців різних наук, в тому числі й юриспруденції [9, с. 124]. Такий погляд поділяє низка науковців. Зокрема Е. Кеє зазначає, що необхідність регулювання правом інтернет-відносин пов'язана з тим, що право обирає нові напрями і відвідує нові території, з'являється дедалі більш на екранах ніж на папері. У своїй роботі «Право у цифровому світі» Е. Кеє зазначає, що право входить у світ нових рухливих просторів і нових відносин, туди, де індивідуальні та колективні можливості сполучення усе більше зростають;

місце, де воно зіштовхується з новими визначеннями і з новими очікуваннями [10, с. 4]. У зв'язку з інтенсивним розвитком сучасних суспільних відносин в інформаційній сфері, серед яких найбільш розповсюдженими є доступ до інформаційних ресурсів в мережі Інтернет і використання інформаційних послуг, у тому числі електронної пошти, регулювання Інтернет-відносин, вважає В. М. Наумов, стає одним з найактуальніших завдань сучасного законодавства і права [11, с. 8].

Але у наукових колах існує інша думка, яка полягає в тому, що Інтернет-відносини не можуть бути врегульовані правом. Так, Д. Пост упевнений, що комп'ютерна мережа Інтернет не піддається централізованому регулюванню чи регламентації і це питання можна вирішити лише в майбутньому [12].

Необхідно зазначити, що, застосовуючи традиційні для юридичної науки категорії, фахівці обговорювали питання щодо визначення Інтернету як об'єкта чи суб'єкта права. У першому випадку Інтернет пропонується розглядати як сукупність майна (технічний комплекс), який належить певним особам на праві власності. У другому — робилася спроба знайти в Інтернеті ознаки юридичної особи (організаційну єдність, майнову відокремленість, керуючі органи тощо) [13]. Проте в подальшому вчені дійшли висновку щодо непродуктивності такої позиції, і така думка отримала найбільшу підтримку [14, с. 236]. Видається, що мережа Інтернет все ж таки може виступати об'єктом правового впливу, і більш того, такий вплив є необхідним на сучасному етапі. Найбільш ефективно боротьба з інноваційними формами злочинності відбувається у відповідному симбіозі з глобальною мережею, яка сама виступає продуктом інтеграції високих технологій. Відсутність правових норм щодо статусу мережі, визначення окремих її складових, юрисдикційних меж та інших аспектів значно знижує ефективність діяльності держави щодо стримування кримінальної активності. Існує й інший аспект проблеми, власне, наддержавний характер глобальних мереж об'єктивно потребує розвитку міжнародно-правового регулювання у цьому напрямі. Як зазначають вчені, у глобальному інформаційному просторі кримінально-правова політика кожної держави здійснює безпосередній вплив на кримінологічну ситуацію в цілому. Присутність у глобальних мережах національних сегментів, у яких не криміналізовані окремі діяння, призводить до того, що злочинці активно освоюють означені сегменти [15, с. 179]. Мережа Інтернет, слушно зазначає І. М. Рассолов, дає можливість використовувати віртуальний простір для того, щоб створювати bastions і цілі території, які дозволяють уникати законної відповідальності [16, с. 15]. Втрата з боку держави правового контролю за суспільними відносинами у досліджуваній сфері означає відмову від одного з найефективніших способів отримання різного виду соціально корисної інформації, якою є дані про підготовку чи безпосереднє вчинення злочинів.

Аналіз світових тенденцій свідчить, що міжнародна юридична практика виробила два основні підходи до правового регулювання глобального інформаційного простору. Так, умовно можна виділити «азіатський» підхід, що передбачає тотальний контроль з боку держави над усіма правовідносинами в

інформаційній сфері, наявність жорсткої цензури інформаційних ресурсів у межах політичної ідеології країни, мінімізації саморегулювання відносин учасниками інформаційної діяльності. Інший підхід отримав назву «європейський» і базується на європейських принципах свободи користування інформаційними ресурсами, значною саморегуляцією інформаційних відносин їх суб'єктами, регулювання державою найважливіших положень, які в основному стосуються загальних принципів і технічних стандартів інформаційної діяльності.

З огляду на те, що мережа Інтернет виступає свого роду міжнародним феноменом, який певним чином впливає на всі країни, існує необхідність розробки уніфікованого законодавства. Вважаємо, що одним з ефективних способів гармонізації національних законодавств є підготовка модельних законів, які акумулюють у собі основні принципи, вироблені міжнародним правом. Особливістю таких актів є те, що вони не обов'язкові для виконання, а лише орієнтують держави на основні концептуальні положення, яких слід дотримуватись під час розроблення та прийняття аналогічних національних законів. Модельні закони, на думку Ю. А. Тихомирова, безпосередньо «поглинають» у собі принципи, норми міжнародного права, «переводячи» їх у нормативно-концентрованому вигляді у національні законодавчі акти. Така модифікація полегшується тим, що чимала частина міжнародно-правових документів структурується нині за об'єктами регулювання у формах досить близьких до актів внутрішнього права [17, с. 88–89].

Перший суттєвий крок в окресленому напрямі було зроблено Парламентською Асамблеєю країн СНД, яка ухвалила проект модельного закону «Про Інтернет». Серед головних проблем, вирішуваних у законі, такі: визначення основних термінів, зокрема: «Інтернет», «управління Інтернетом», «доменне ім'я», «сайт» (ст. 2); закріплення кола суб'єктів правовідносин у мережі Інтернет (ст. 3); закріплення деяких положень протидії використанню мережі Інтернет у злочинних цілях (ст. 13); визначення місця та часу вчинення дій, які мають юридичні наслідки (ст. 11).

Зважаючи на мету нашого дослідження, звернімо увагу на два суттєві положення названого проекту. Зокрема ст. 11 передбачає, що «юридично значущі дії, вчинені за допомогою мережі Інтернет, визнаються вчиненими на території держави, якщо дії були вчинені особою під час перебування на території держави». Таким чином, зроблено спробу юридичного врегулювання місця вчинення юридично значущих дій через мережу Інтернет та вирішено окремі питання юрисдикції. Проте найважливіше значення у проекті закону без сумніву має ст. 13, у якій наголошено, що держава вживає законодавчих та інших заходів з метою протидії використанню мережі Інтернет в злочинних цілях. Для виконання цього завдання держава зобов'язує операторів Інтернет-послуг зберігати інформацію про користувачів та надані їм послуги не менше шести місяців і надавати вказані відомості на запит судових та правоохоронних органів. Це положення значно підвищить ефективність взаємодії суб'єктів протидії злочинності та провайдерів і, як наслідок, дозволить отримувати з найменшими затратами значну кількість інформації про особу, адже, виходячи зі зміс-

ту закону, провайдер зберігає інформацію про відвідування сайтів, реєстрацію користувача на відповідних інформаційних ресурсах, інформацію, скопійовану ним з мережі, та електронні повідомлення, що ним надіслані. Тож провайдер виконує свого роду завдання моніторингу дій користувачів, послуги яким він надає. З нашого погляду, у законі доцільно передбачити й відповідальність провайдерів за попередження особи, якій надаються послуги, про зацікавленість нею з боку правоохоронних органів, адже, як засвідчує практика такі випадки трапляються досить часто. Крім того, у зв'язку з динамічністю процесів, які протікають у мережі, доцільно обмежити строк надання такої відповіді терміном у 24 години, а у невідкладних випадках негайно. Але проект закону не передбачає обмежень щодо розміщення інформації та відповідальності власників сайтів щодо інформації, на них розміщених. Такі положення, по суті, надають власникам сайтів та провайдерам широкі можливості для саморегулювання відносин у цій сфері. З досвіду країн розвинутої демократії та з високим рівнем правової культури членів суспільства вказаний підхід є досить ефективним. Зокрема, в США існують сайти, які на замовлення користувача надають супутникове фото будь-якої частини земної кулі, але сьогодні після поширення актів тероризму сайт відмовляє у наданні знімків територій, на яких розміщені військові бази та інші стратегічно важливі об'єкти державної інфраструктури, хоча законом така заборона не встановлена. Отже, частково підсумовуючи викладене, слід зазначити, що прийняття відповідного закону у нашій країні є вкрай необхідним, оскільки вказаний канал соціальних комунікацій зараз можна використовувати і для розвитку суспільних відносин, і як засіб для вчинення антисоціальних, в тому числі й злочинних дій. За відсутності правового регулювання діяльності користувачів, організацій і держави в мережі виникає та закріплюється подвійний стандарт — закон має виконуватись, але не в мережі. До того ж прийняття відповідного закону, по-перше, оптимізує роботу суб'єктів протидії злочинності щодо отримання інформації приватного характеру; по-друге, стане вагомим кроком у напрямі вдосконалення правового статусу інформації, отриманої з мережі; по-третє, значно посилить правову основу для забезпечення державної політики протидії злочинності у сфері високих інформаційних технологій; по-четверте, сприятиме врегулюванню проблемних питань інших галузей права щодо правовідносин в мережі Інтернет.

Крім того, прийняттям закону України «Про Інтернет» можна здійснити імплементацію норм міжнародного права, зокрема Конвенції про кіберзлочинність, у національне законодавство України.

На нашу думку, за основу такого документа може бути взято модельний проект закону «Про Інтернет» із такими доповненнями та конкретизаціями: про обов'язок постачальників послуг надавати відповідь на запит правоохоронних органів протягом 24 годин, а в окремих випадках негайно; про відповідальність провайдерів за попередження особи, якій надаються послуги, щодо зацікавленості нею з боку правоохоронних органів.

Література

1. Кларк Р., Нейк Р. Третья мировая война: какой она будет? — СПб. : Питер, 2011. — 336 с.
2. Фридман Д. Следующие 100 лет: прогноз событий XXI века / Джордж Фридман. — М.: Эксмо, 2010. — 336 с.
3. Уотсон Р. Файлы будущего: история следующих 50 лет / Уотсон Ричард. — М. : Эксмо, 2011. — 352 с.
4. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства: Монографія. — О.: Юридична література, 2009. — 616 с.
5. Беляков К. И. Управление и право в период информатизации : монография / К. И. Беляков. — К. : КВІЦ, 2001. — 308 с.
6. Переслегин С. Метаправо: юридическая «оболочка» сетевой цивилизации / С. Переслегин // Мир Internet. — 2001. — № 12. — С. 20.
7. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / А. Т. Комзюк ; [за заг. ред. О. М. Бандурки]. — Харків : НУВС, 2002. — 336 с.
8. Сабадаш В. П. Современное состояние проблемы распространения мошенничества в Интернете / В. П. Сабадаш // Компьютерная преступность и кибертерроризм : сб. науч. ст. — Запорожье, 2005. — Вып. 3. — С. 45.
9. Жилинкова І. Правове регулювання інтернет-відносин / І. Жилинкова // Право України. — 2003. — № 5. — С. 124–128.
10. Katz R. L. The Information Society : an International Perspective / R. L. Ratz. — N. Y. : Praeger 1988. — 188 p.
11. Наумов В. Б. Правовое регулирование распространения информации в сети Интернет : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12. 00. 14 Административное право; финансовое право; информационное право / В. Б. Наумов. — Екатеринбург, 2003. — 24 с.
12. Post D. G. Anarchy, state and Internet : an Essay on Law-Making in Cyberspace [Electronic resource] / D. G. Post. — Electronic data (1 file). — Mode of access : <http://www.wm.edu/law/publications/jol/post.html>. — Title from the screen.
13. Петровський С. В. Категорія «Інтернет» в Російській правовій доктрині [Електронний ресурс] / С. В. Петровський. — Електрон. дан. (1 файл). — Режим доступу : <http://www.pravo.inet.ru/>. — Названня з екрана.
14. Копылов В. А. Информационное право : учебник / В. А. Копылов. — 2 изд. — М. : Юрист, 2002. — 512 с.
15. Осипенко А. Л. Борьба с преступностью в компьютерных сетях: международный опыт : монография / А. Л. Осипенко. — М. : Норма, 2004. — 432 с.
16. Рассолов И. М. Интернет-право : учеб. пособ. / И. М. Рассолов. — М. : Юнити-Дана, 2004. — 143 с.
17. Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения / Ю. А. Тихомиров. — М. : НОРМА, 1996. — 432 с.

Анотація

Д. М. Цехан. Правове регулювання мережі Інтернет як передумова її декриміналізації. — Стаття.

Стаття присвячена аналізу сучасного стану правового регулювання інформаційних правовідносин. Зокрема, акцентовано увагу на необхідності правового регулювання мережі Інтернет у контексті протидії злочинності у сфері високих інформаційних технологій. Автором проаналізовано сучасні теоретичні підходи та практичні рішення цієї проблеми, визначено основні напрями правового регулювання функціонування мережі Інтернет та висловлено власне бачення щодо цього питання.

Ключові слова: правове регулювання, злочини у сфері високих інформаційних технологій, мережа Інтернет.

Аннотация

Д. Н. Цехан. Правовое регулирование сети Интернет как фактор ее декриминализации. — Статья.

Статья посвящена анализу современного состояния правового регулирования информационных правоотношений. В частности акцентировано внимание на необходимости правового регулирования сети Интернет в контексте противодействия преступлениям в сфере высоких информационных технологий. Автором проанализированы современные теоретические подходы и практические решения этой проблемы, определены основные направления правового регулирования функционирования сети Интернет и высказано собственное видение решения проблемы.

Ключевые слова: правовое регулирование, преступления в сфере высоких информационных технологий, сеть Интернет.

Summary

D. M. Tsekhan. Legal regulation of the Internet as a factor of its decriminalization. — Article.

The article analyzes the modern condition of legal regulation of information relations. In particular, the necessity of legal regulation of the Internet in the context of fight against crimes in the sphere of high information technologies is emphasized. The author analyzes modern theoretical approaches and practical solutions of this problem, defines the main directions of legal regulation of functioning of the Internet and reveals his own view of the solution of the problem.

Keywords: legal regulation, crimes in the sphere of high information technology, the Internet.

УДК 343.985:343.415

С. П. Чумак

ОСОБЕННОСТИ ОБСТАНОВКИ СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ФАЛЬСИФИКАЦИЕЙ ВЫБОРОВ

Актуальность исследования. В криминалистической литературе вопросы, относящиеся к изучению обстановки совершения преступлений, связанных с нарушениями избирательных прав граждан, упоминаются только в общих чертах. Целью статьи является раскрытие особенностей обстановки совершения преступлений в сфере избирательного права, проанализировать их разновидности в зависимости от места, времени и способов совершения преступлений данного вида. Показать значение изучения обстановки в раскрытии и расследовании преступлений.

Разные аспекты по избирательному процессу освещались в работах Ю. В. Баулина, В. К. Грищука, О. М. Костенко, П. П. Михайленко, В. О. Навроцкого, А. В. Савченко, В. В. Сташиса, Е. В. Фесенко, В. И. Шакуна.

Анализ практики свидетельствует, что в Украине, по официальной статистике, количество преступлений против избирательных прав граждан фактически сводится к нулю. Так, согласно Единого государственного реестра судебных решений за 2010–2012 годы, в судах рассмотрено двенадцать дел о нарушении избирательных прав, из них только одно уголовное. Все эти дела связаны с нарушениями избирательного процесса только в день голосования. И прак-